

K L A S S Z I K U S O K Ú J R A T Ö L T V E

27 - 32

KÍSÉRT A MÚLT?

Herczeg Ferenc:
Az élet kapuja

DiánM

N E K E D I S V A N E G Y T Ö R T É N E T Ű N K

IMPRESSZUM

A kiadvány Herczeg Ferenc *Az élet kapuja* című regénye alapján készült a KultUp program keretén belül interaktív oktatási segédanyagként.

A kiadvány egy olyan fejlesztés szerves része, amelyben az irodalmi alkotáshoz oktatási óravázlat, valamint kisfilm is tartozik. Az oktatási csomagot elsősorban a *dráma és színház tantárgy* segédanyagaként ajánljuk, de alkalmazható az *irodalom tantárgy*hoz kapcsolódóan is.

Felelős kiadó: Kis Domonkos Márk
Déryné Program Közhasznú Nonprofit Kft.
Írta: Smrcz Ádám
Főszerkesztő: Timár András
Szerkesztő: Hutvágner Éva,
Kis Domonkos Márk
Kreatív vezető: Szabó Ádám
Projektvezető: Héjja Gábor
Grafika, tördelés: Járasi Anna
Vizuál: Brandtailor & Siriat

ISBN 978-615-6860-20-0

A kiadvány oktatási céllal készült, kereskedelmi forgalomba nem hozható.

© Minden jog fenntartva 2024

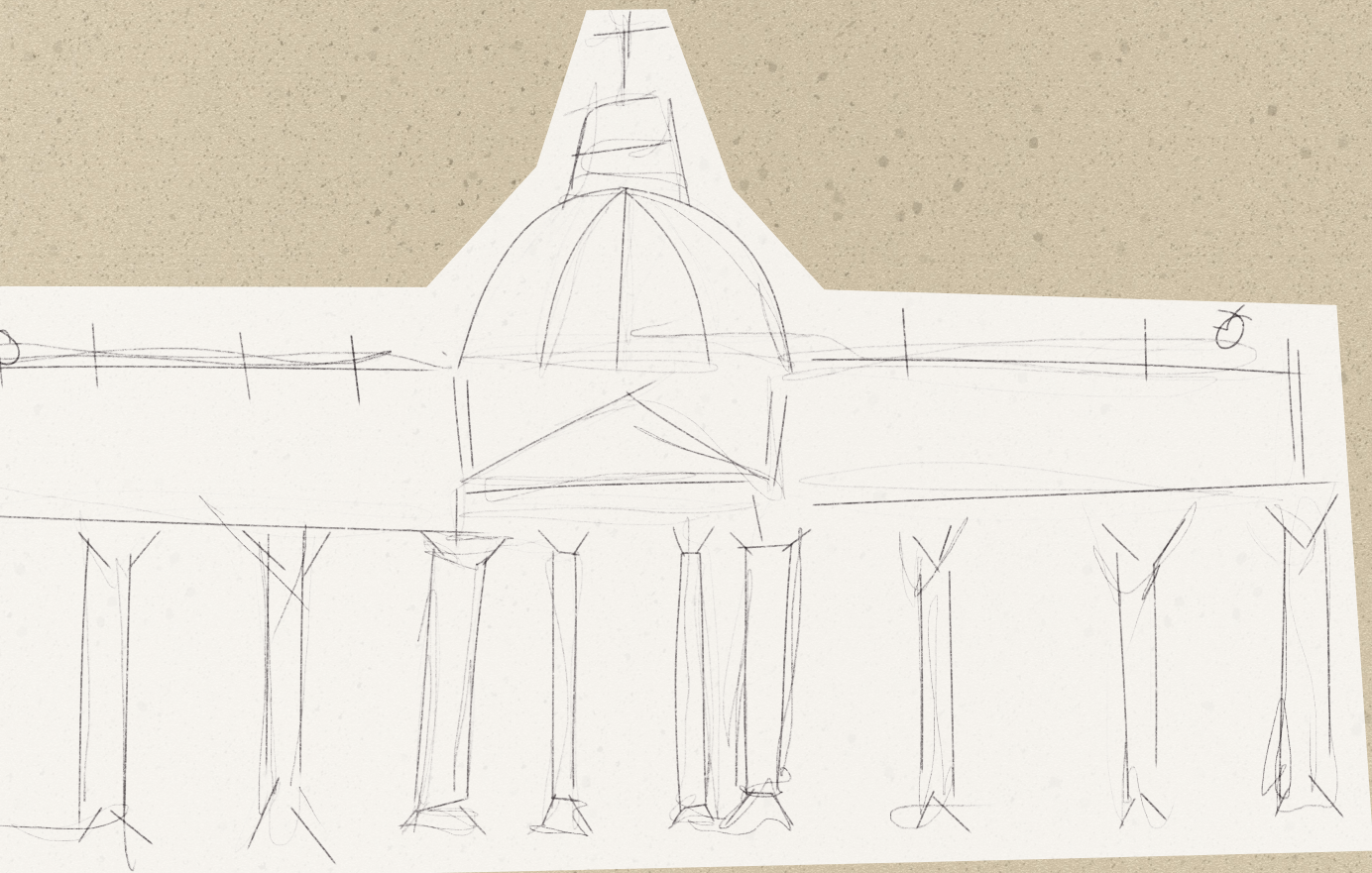

TARTALOMJEGYZÉK

Színrelépés Rómában	4
De miért is érkezett Rómába Bakócz Tamás?	6
Kellemes kikapcsolódás az egész város számára	8
Tegyék meg tétjeiket!	9
Az álszentség „kézikönyve”	18
Álszentség + szentségtörés = álszentségtörés?	20
Hallgattassék meg a másik fél is!	22
A helyzet nem jó, de nem is tragikus. Illetve mégis.	24
Spoiler alert: Bakócz elbukja a pápaválasztást, és meghasonlik önmagával	26
A tökéletes csattanó, ami a jövőbe vezet	28
És akikkel törököt fogott Bakócz	32
A történelem, mint az élet tanítómestere?	34
Olvass tovább!	38

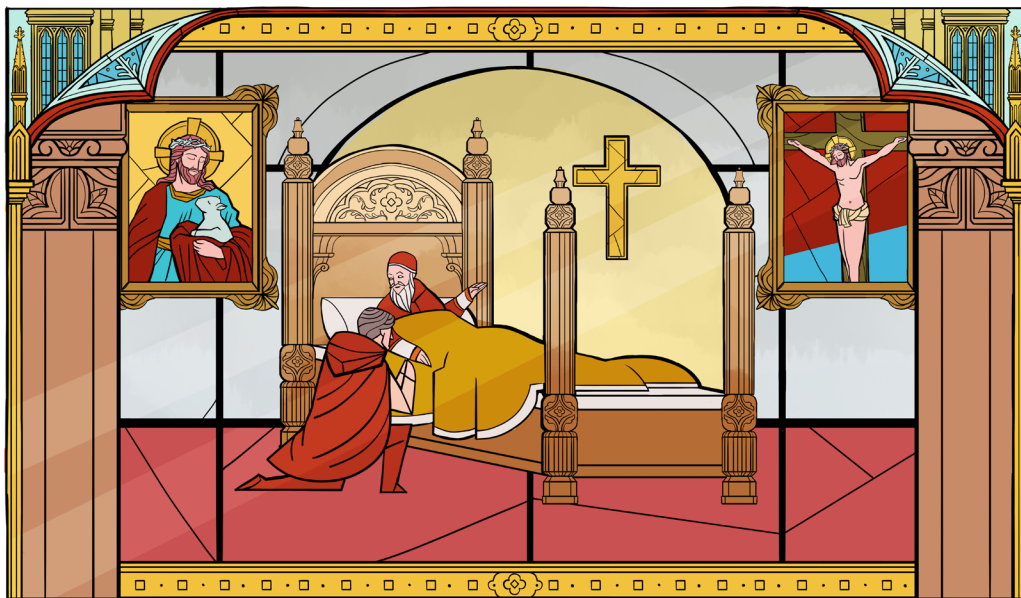

SZÍNRELÉPÉS RÓMÁBAN

1512-t írunk. A római egyház feje, II. Julius (közismertebb nevén II. Gyula) pápa már idős, sokat betegeskedik. Nem kis feltűnést kelt ezért, amikor egy ismeretlen bíboros díszes kíséretével együtt megjelenik az „Örök városban”. Úgy emlegetik őt, hogy „Strigonio kardinális, a konstantinápolyi pátriárka”. Ebből a polgárok tévesen arra következtetnek, hogy görög, esetleg török lehet az illető. Ne felejtjük el, hogy Konstantinápoly 1453 óta török kézen van! Strigonium azonban Esztergomnak volt a latin neve, a különös megnevezés tehát magyarul annyit tesz: „esztergomi bíboros”, a „konstantinápolyi pátriárka” címet pedig csak megtiszteltetésből kapta, valójában soha még csak nem is járt az említett városban.

A polgárok ezért némi tanakodás után rájönnek, hogy a titokzatos látogató magyar, kisvártatva pedig a kilétére is fény derül: nem más ő, mint Bakócz Tamás, esztergomi érsek.

A regény tehát azzal veszi kezdetét, hogy római polgárok egy csoportja nem csak azt nem tudja eldönteni, hogy az újonnan érkezett bíboros kicsoda, de még azt sem, hogy Strigonium, vagyis Esztergom melyik országban található. Jó eséllyel magáról Magyarországról is csak homályos fogalmaik lehetnek.

Mit gondolsz? Egy 16. századi itáliai polgárnak milyen ismeretei lehetnek országunkról? Milyen királyokat, költőket, írókat vagy más híres embereket ismerhetett? Egyáltalán miért jó az, ha egy ország nemzetközi hírű személyiségeket ad a világnak? Az utóbbi kérdésre Herczeg Ferencnek meglesz a maga válasza, amely a regényből egyértelműen kiderül, de vajon te mit gondolsz erről?

DE MIÉRT ÉRKEZETT RÓMÁBA BAKÓCZ TAMÁS?

Habár kilétét kezdetben kétely övezi, azt mindenki biztosan tudja, hogy a különös lovas a közelgő pápaválasztás miatt tűnt fel Rómában. Nem is akármióért érkezett oda, hanem mert ő maga akarta pápává választatni magát. Magyar bíboros korábban (és azóta sem) töltötte be a legmagasabb egyházi méltóságot. Emellett azért is lehetett furcsa Bakócz igénye a pápai trónra, mert ezzel Bakócz egy már-már példa nélküli mutatványt hajtott végre: jobbagycsaládban született, majd különböző alacsonyabb egyházi pozíciók betöltése után jutott el egészen az esztergomi érseki címig. Az, hogy Szent Péter trónjáért is bejelentkezett, egészen kivételes ambíciózusságról tett tehát tanúbizonyságot.

*Cserna Károly rajza Bakócz Tamásról egy
korabeli emlékérem nyomán
(Magyar Nemzeti Múzeum, 1900 körül)*

Tudtad, hogy honnan származik az **ambíció** szavunk?

A latin *ambitio* szó eredetileg „körbejárást” jelentett, és azokat az embereket nevezték ambiciózusnak, akik a többi embert pénz, szavazatok vagy más előnyök reményében udvarolják, avagy „járják körül”. Ha elolvasod az *Élet kapuját*, látni fogod, hogy Bakócz is pontosan ezt teszi: körbejárja a pápaválasztó bíborosokat, hogy megnyerje őket magának.

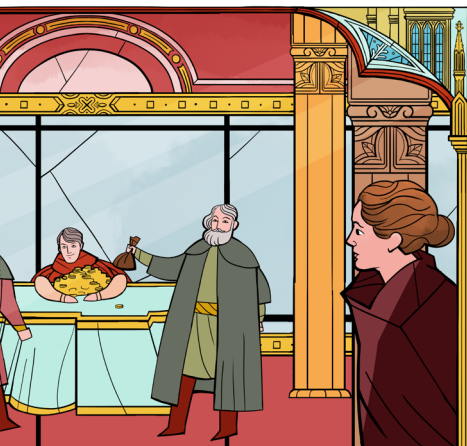
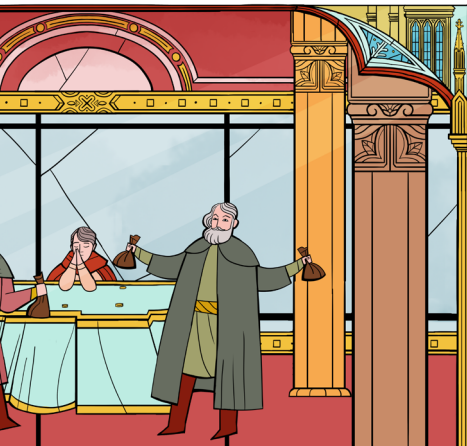
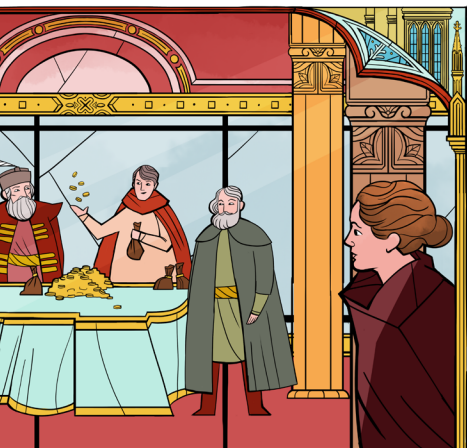
Ma, ha valakit ambiciózusnak nevezünk, azt többnyire nem rosszállóan tesszük. Az *ambition*nak azonban kezdetben még kifejezetten negatív értelme volt, mivel a zárt társadalmakban mindenkinek megvolt a „maga helye” (foglalkozása, vagyoni helyzete stb.), melyből kitörni a korabeli ízlés szerint nem volt szabad.

KELLEMES KIKAPCSOLÓDÁS AZ EGÉSZ VÁROS SZÁMÁRA

Bakócz feltűnése azért ébresztett különös izgalmat az emberekben, mert a pápaválasztásokat mindig óriási érdeklődés övezte. A csinnadratta, amelynek közepette az esztergomi érsek bevonult Rómába, ráadásul nem csak Herczeg írói fantáziájának szüleménye, a római polgárság valóban nagy látványosságnak volt szemtanúja. Bakócz egyik életrajzírója, Fraknoi Vilmos úgy ír erről az eseményről, hogy bevonulásával Bakócz szándékosan igyekezett kihasználni a korabeli szórakoztatóipar által nyújtott lehetőségeket:

„Ünnepélyes bevonulása feltűnést keltő eseménnyé vált. Ő ugyanis, költséget és fáradságot nem kimélvén, azon volt, hogy kíséretének számával és fényes fölszerelésével föltűnést keltsen. Nemcsak a nemzeti és egyéni hiúság keresett ily módon kielégítést. Jól tudta, hogy a külsőségek, a látványosságok mély benyomást gyakorolnak a tömegekre. Ő tehát a hatalom és gazdagság, a pazar bőkezűség és ízléssel párosult fényűzés színében akarta magát bemutatni, hogy ilyképen is igazolja hivatottságát a pápai trónra, melyek birtokosaitól az olasz nép királyi pompa kifejtését, a művészek és iparosok foglalkoztatását igényelte.”

TEGYÉK MEG TÉTJEIKET!

Mit gondolsz? Mi lehet ennek a változásnak az oka? Te hogyan ítéled meg Bakócz ambíciózusságát, és hogyan ítélhette meg vajon egy korabeli szemlélő? Ismersz még olyan kifejezést, amelyhez a múltban negatív értékítélet társult, de ma már – az ambícióhoz hasonlóan – pozitívabb színben látjuk? Ha most nem is jut eszedbe ilyen, biztosan talákoztál már hasonló esetekkel, és még fogsz is, mert a gondolkodásunk, és vele együtt a nyelvünk folyamatosan változik.

TUDTAD?

A korabeliek nem csak izgatott figyelemmel követték a pápaválasztások kimenetelét, hanem még fogadásokat is kötöttek rájuk. Ki hinné, hogy a világ legelső fogadóirodáit éppen ezekből az alkalmakból hozták létre, de a pápai állam mellett egyhamar népszerűek lettek a Velencei és Genovai Köztársaságokban is.

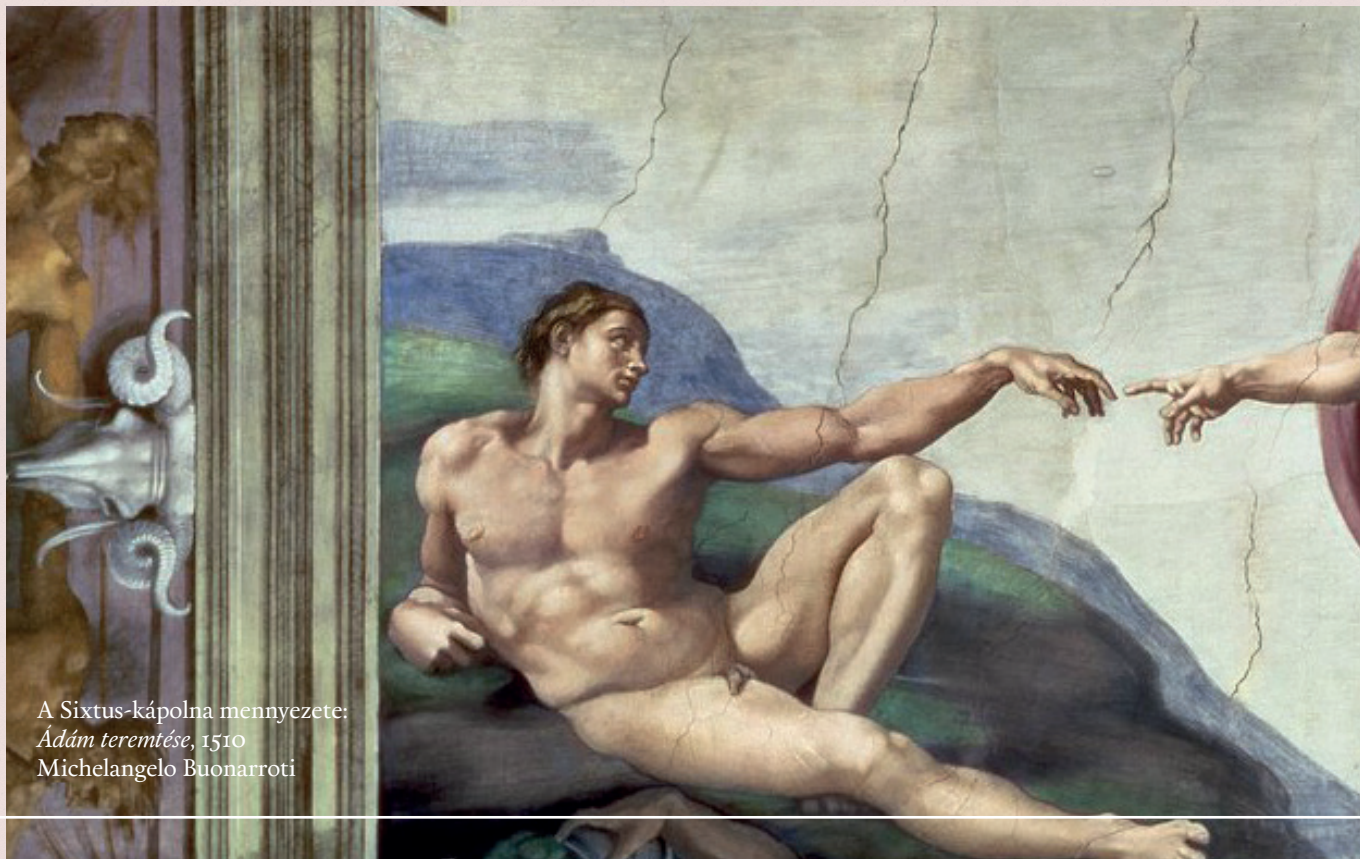
Hogy miért éppen ezeken a helyeken? Azért, mert kontinensünk többi részén olyan örökletes monarchiák uralkodtak, amelyek esetében a fiúági örökösödés nagyjából egyértelművé tette a következő uralkodó kilétét. Ezekben az esetekben nem csak arról volt szó, hogy – mint azt a mondás tartja –, „úriember biztosra nem fogad”, hanem arról is, hogy a bukmékerek sem lettek volna hajlandók fogadásokat kötni a biztos veszteségek fényében. Ahogy viszont a nevükből is látható, a velencei és a genovai városállamok *köztársaságok* voltak, tehát polgáraik egy része szabályozott keretek között választhatta meg vezetőit. A győztesek személye és a választások kimenetele egyaránt kétséges volt, ezért mind a fogadók, mind a bukmékerek számára érdemesnek tűnhetett fogadásokat kötni.

A cél szentesíti az eszközt?

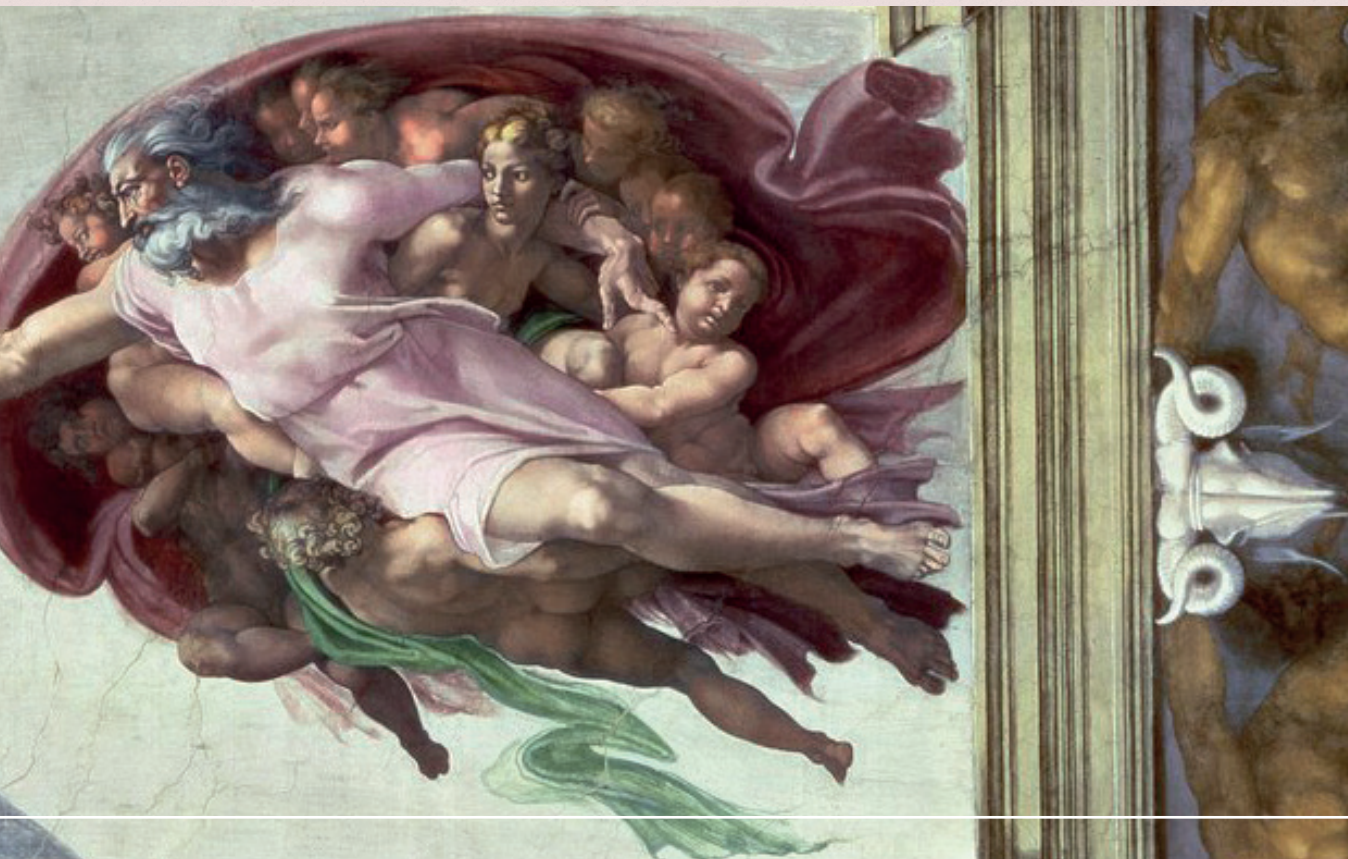
Ezekből az izgalmakból pedig mit sem vont le az a mindenki számára többé-kevésbé ismert körülmény, hogy a színpalak mögött előszeretettel nyúltak szabálytalan eszközökhöz is az egymással versengő jelöltek. Így köztudott volt többek között az is, hogy az éppen halálán lévő Julius pápát egykor kenőpénzek, lekenyerezések és zsarolások is segítették előmenetelében.

Mi több, az is nyilvánvaló kellett hogy legyen számukra, hogy a Julius pápa által kezdeményezett nagyszabású művészi vállalkozásokat is – részben vagy egészben – hátsó szándékok motiválták. Függetlenül attól, hogy ezeknek

A Sixtus-kápolna mennyezete:
Ádám teremtése, 1510
Michelangelo Buonarroti

többségét a mai napig az egyetemes művészettörténet remekeiként tartjuk számon. Ő rendelte meg például a regényben is megidézett **Rafaelltól a Palazzo Apostolico** számos festményét, **Michelangelótól a Sixtus-kápolna freskóit**, és nem utolsósorban ő kezdett hozzá a Szent Péter-bazilika építéséhez. Már pápasága során is egyértelmű volt, „hogy ő a művészetet, a reneszánsz alkotásokat nem humanizmusból és a művészet szeretetéből támogatta, hanem ez is szerves része volt nála a pápai hatalom emelésének” – mint azt Gergely Jenő is írja a pápaság történetéről szóló monográfiájában.

Raffaello Sanzio:
Az atheni iskola, 1509-1511.

Bakócznak tisztában kellett lennie azzal, hogy Rómában nem angyalok fogadják majd őt: ő sem viselkedhetett angyalként.

„... rákölti a választásra a magyar királyság felét... De persze, így is érdemes volna neki, mert megmentené vele a másik felét” – méltatlankodik Bakócz korrumpálási kísérletei miatt az esztergomi érsek pápai ambícióit hevesen ellenző Julius pápa a regény egy pontján. És valóban, Bakócz semmilyen eszköztől nem riad vissza megválasztatása érdekében: lekenyerezéssel, vesztegetéssel igyekszik rábírní a bíborosokat arra, hogy a kritikus pillanatban őt támogassák majd. Ebben segítségére van Tamás nevű unokaöccse is, aki egy remek kapcsolatokkal rendelkező, művelt kurtizán, Fiametta tanácsai mentén igyekszik magasrangú személyek bizalmába férkőzni. Mindezt ráadásul még a lehető legnagyobb természetességgel is teszik!

Az egyetlen dolog, amely megbotránkozásra készíti őket, az a pogány istenek újraéledni látszó kultusza Rómában (ne felejtjük el, hogy a reneszánsz derekán járunk, amikor az antik világ tisztelete épp a tetőfokára hágott), az viszont föl sem merül bennük, hogy saját ügyeskedéseik esetleg ellentmondásban állhatnak a Tízparancsolat bizonyos pontjaival.

Mit gondolsz? Egy adott cél elérése érdekében bármilyen eszköz megengedett? Léteznek olyan célok, amelyek elérése érdekében bármilyen eszköz használata igénybe vehető? És Bakócz? Ő helyesen cselekedett? Vigyázz, ha már többet tudunk arról, hogy miért is akarta pápává választatni magát, lehet, hogy másképp ítéled majd meg a helyzetet! Egyelőre azonban álljunk meg itt, és elégedjünk meg azzal, amit eddig tudunk róla. Ennek fényében mit gondolsz a személyéről és az ambíciózusságáról?

AZ ÁLSZENTSÉG „KÉZIKÖNYVE”

A fenti kérdések épp Bakócz korában kezdtek foglalkoztatni az embereket, ennek leghíresebb dokumentuma pedig Niccolò Machiavelli *A fejedelem* című értekezése. A rövid könyvecske azzal a szándékkal íródott, hogy tanácsokkal lássa el a reménybeli fejedelmeket hatalmuk megszerzése és megszilárdítása során. Ám a tanácsok között olyan ördögi instrukciók is szerepeltek, mint hogy a fejedelemnek inkább félelmet érdemes keltenie alattvalóiban, mintsem szeretetet ébresztenie maga iránt. „Inkább támadnak az emberek olyan valaki ellen, aki megszerettette magát velük, mint akitől félnek”. De ezen kívül olyasmiket is olvashatunk a könyvben, hogy az ellenséget „vagy dédelgetni, vagy elpusztítani kell”, tehát vagy lekenyerezés révén kell a barátunkká tenni, vagy pedig teljességgel le kell győzni őt.

Santi di Tito: *Portré Niccolò Machiavelliről*, 16. század

A sors iróniája, hogy Machiavelli írása egy olyan mondatról híresült el, ami nem is szerepel benne. Ez pedig: „a cél szentesíti az eszközt”. Függetlenül attól, hogy sehol nem fordul elő Machiavellinél, tömörsége révén mégis remekül ragadja meg ez a szállóige a machiavellizmus központi gondolatát: politikai célok elérése érdekében bármilyen eszköz használata megengedhető.

Herczeg nemcsak Bakócz tetteivel, hanem szájába adott szavaival is egyértelművé teszi, hogy az érsek Machiavelli kottájából játszik. Egy ponton egyenesen azt mondatja vele, hogy „[k]leserű tréfája a sorsnak, hogy ezúttal a legmagasztosabb célért hitvány fegyverekkel kellett harcolnunk, míg ők a kicsi céljaikért a legmagasztosabb elveket vihetik harcba”. Herczeg valósággal kimondatja Bakóczcal a „cél szentesíti az eszközt” machiavelliánus tantételét.

ÁLSZENTSÉG + SZENTSÉGTÖRÉS = ÁLSZENTSÉGTÖRÉS?

De nézzük, mi hozható fel Bakócz és társai védelmében! Az érsek és társai pontosan tudják, hogy a pápaválasztás mindenekelőtt politikai kérdés, melynél fogva céljaik eléréséhez politikai eszközöket kell igénybe venniük. De miért olyan fontos nekik a pápai trón megszerzése? Öncélú ambícióról volna szó? Korántsem. Herczeg szövegében Bakócz meggyőződése az volt, hogy Magyarországnak hamarosan török támadásokkal kell szembenéznie. Ne feledjük, hogy történetünk 1512-ben játszódik, tehát alig tizennégy évvel a mohácsi csata előtt. Az érsek félelme tehát nem volt teljesen alaptalan!

De mi köze ennek a pápai cím megszerzéséhez?

Az, hogy az egyház bevételeinek Magyarországra csatornázása, valamint egy „magyarbarát” pápa megkönnyíthette volna a törökökkel szembeni védekezést Magyarország számára. Bakócz tehát nem csak a saját szakállára dolgozott, amikor bejelentkezett a pápai trónért, hanem Magyarország létfontosságú érdekeit is szem előtt tartotta.

És így mit gondolsz?

Változtat bármit is Bakócz megítélésén, hogy nem csak a saját előmenetele érdekében cselekedett, hanem azért, mert az országot féltette?

Változtat az bármit is egy cselekedet erkölcsi megítélésén, hogy ki a haszonélvezője?

Tegyük fel, hogy valaki ellopja az uzsonnádat. Először úgy ítéled meg, hogy az illetőt önző szándékok vezérelték. Ő akarta helyetted megenni a szendvicsedet. Később viszont rájössz, hogy azért vetemedett ilyesmire, hogy valaki olyannak adhassa oda az uzsonnádat, akinek még nagyobb szüksége volt rá. A szendvicslopás egyik esetben sem mondható helyesnek: joggal haragudhatsz az elkövetőre.

De vajon egyforma mértékben haragudnál mindkét esetben?

HALLGATTASSÉK MEG A MÁSIK FÉL IS!

Bakócz elsőszámú ellenlábasa, a már halálán lévő Julius pápa kezdettől fogva tisztában van az esztergomi érsek szándékaival. Tudja jól, hogy pápaként Magyarország érdekeit képviselné. Ezt azonban ő egy itáliai nemesi család sarjaként semmiképp nem engedheti meg. Bár Bakócz egyértelműen kitüntetett helyet foglal el a szívében (később, a halálos ágyán egyenesen úgy fogalmaz, hogy „[a]kárki, csak Bakócz Tamás ne”!), de nem csak vele szemben érez zsigeri ellenszenvet, hanem ugyanígy tesz minden nem itáliai jövevényvel szemben is, akiket rendre csak „barbárnak” nevez.

Igazságtalanul járnánk el, ha nem vennénk figyelembe Julius szempontjait is. A pápa kedélyállapotát ugyanis nagyban befolyásolták a franciák és spanyolok folyamatos itáliai területszerzési kísérletei, ami már önmagában is magyarázatul szolgálhat az idegenekkel, „barbárokkal” szembeni bizalmatlanságára. De ne felejtsük el azt sem, hogy – maga is „reneszánsz pápa” lévén – joggal vélhette úgy Julius pápa, hogy az egyház jövedelmei jobb helyen vannak Itáliában. Ott grandiózus paloták és templomok építésére, esetleg szobrok és festmények elkészítésére lehet fordítani a pápaság pénzét, nem pedig a keresztény világ egy félreeső helyén költeni el katonák zsoldjára.

Raffaello Sanzio:
II. Gyula pápa, 1511.

Herczeg tehát nem csak Bakóczot ábrázolja olyannak, mint aki számára Magyarország az első, hanem Julius pápát is az itáliai érdekek képviselőjeként jeleníti meg. Ebből a szempontból egyikük sem jobb a Deákné vásznánál. Az azonban furcsának tűnhet, hogy mind a pápa, mind pedig a pápajelölt mindenekelőtt a saját országának ügyét viseli szíven, és legfeljebb másodsorban veszi csak figyelembe a keresztény világ egészének a sorsát.

**A HELYZET NEM JÓ,
DE NEM IS TRAGIKUS.
ILLETVE MÉGIS.**

TUDTAD?

A komédia és a tragédia egyik lehetséges elhatárolása szerint a kettő közötti fő különbség nem abban áll, hogy az egyik nevetésre, a másik pedig sírásra ösztökél minket, hanem abban, hogy lehetséges-e megoldás azokra a problémákra, amelyekkel a művek hősei szembesülnek. Egy komédia szereplői például épp a rossz döntéseik miatt válnak nevetségessé, vagyis amiatt, hogy a nézők vagy az olvasók jobb megoldásokat tudnának az adott helyzetekre. A tragédiák hősei viszont épp azért rendítenek meg minket, mert mi sem tudnánk megoldani a fennálló konfliktusaikat.

Mindennek fényében Bakócz és Julius szembenállása tragikus konfliktusnak is nevezhető, mivel a *maguk módján* mindkettejüknek igaza van. Ez azonban, mint látni fogjuk, katasztrofális következményekhez vezet majd.

Bakócz azzal is próbál érvelni, hogy a küszöbön álló török veszedelem hosszabb távon a kereszténység egészét, vele együtt pedig Itáliát is sújtani fogja. Julius azonban úgy véli, hogy Magyarország bukása, amit ő maga is valószínűnek tart, nem gyakorol majd nagy hatást Európa többi részére.

Még történelmi távlatból nézve is nehéz lenne eldönteni, melyiküknek volt inkább igaza. Kétségtelen, hogy a törökök végül nem kebelezték be Európát, de kétszer is kísérletet tettek például Bécs elfoglalására (1529-ben és 1683-ban), amiből máig sokan úgy gondolják, hogy voltak további hódító terveik.

Tegyük fel, hogy 1512-ben vagyunk, és ezért fogalmunk sem lehet még a történelem későbbi alakulásáról. Te kivel értenél egyet: **Bakócz**cal vagy **Julius**szal?

SPOILER ALERT: **BAKÓCZ ELBUKJA A PÁPAVÁLASZTÁST, ÉS MEGHASONLIK ÖNMAGÁVAL**

Bukásának oka egyszerűen az, hogy Julius pápa a háttérből ügyesebben keverte a politikai kártyákat Bakócznál, a törést pedig az idézi elő, hogy fölöslegesen vetette be a megvesztegetés „hitvány fegyverét” –jóllehet, ezt „a legmagasztosabb cél” érdekében tette. Az érsek ekkor már nem pápajelölt többé, hanem egyszerű magánemberként beszél. Szavaiból az derül ki, hogy a „magánember Bakócz” ugyanúgy elítéli a „pápajelölt Bakócz” fondorlatos machinációit, ahogy azt a legtöbb olvasó is tette.

A kulcsok átadása Péternek. Pietro Perugino olasz reneszánsz festő freskója, amelyet 1481–1482-ben készítettek, és a római Sixtus-kápolnában található.

A TÖKÉLETES CSATTANÓ, AMI A JÖVŐBE VEZET

Bakócz jellemében szépen jelenik meg a machiavellianizmusban rejlő tragikum: a magán- és politikai erkölcs gyakori összeegyeztethetlensége. Éppen ezért lesz kifejezetten rokonszenves hős.

Egészen a regény utolsó lapjaiig, ahol is váratlan fordulatot vesz a történet. Miután ugyanis kiderült, hogy Magyarország kizárólag önmagára számíthat a török veszedelem árnyékában, a Rómából csalódottan távozni kényszerülő Bakócz egy meghökkentő ötlettel áll elő: egy parasztokból álló kereszties hadsereg felállításának ötletével. A gondolat többek számára csak különösnek tűnik kezdetben, Márton, a kalocsai kanonok (aki a történet során végig az érsek kíséretében tartózkodott, de mindezidáig kisebb szerep hárult rá) nemtetszésének ad hangot. Miután azonban belátta, hogy sehogyan nem

lesz képes lebeszélni Bakóczot hirtelen jött ötletéről, a következő kérdéssel fordul hozzá: „És szabad alázattal kérdezni, főtisztelendő primás uram, ki legyen a keresztiesek ama vezére, akit szeret a parasztság, és mégis a nemességgel tart?”. Mire az érsek lakonikus tömörséggel csak ennyit válaszol: „Dózsa György”.

A regény ezzel a jelenettel, némiképp kurtán-furcsán ér véget. Árnyalja mindez az érsekről alkotott képünket? Nagyon is. Herczeg mindezidáig hidegfejű, végtelenül racionális döntéshozóként ábrázolta Bakóczot. Azzal azonban, hogy az érsek ábrázolását ennek a döntésének a felidézésével zárja le az író, elismeri, hogy Bakócz minden jószándéka ellenére történelmi léptékű katasztrófa előidézésében működött közre.

DOZSA Gy.
a' pör király
MDXIV.

Madarász Viktor:
Vitéz Dózsa György, a pörkirály, 1867.

Madarász Vitkor: *Dózsa népe*, 1868.

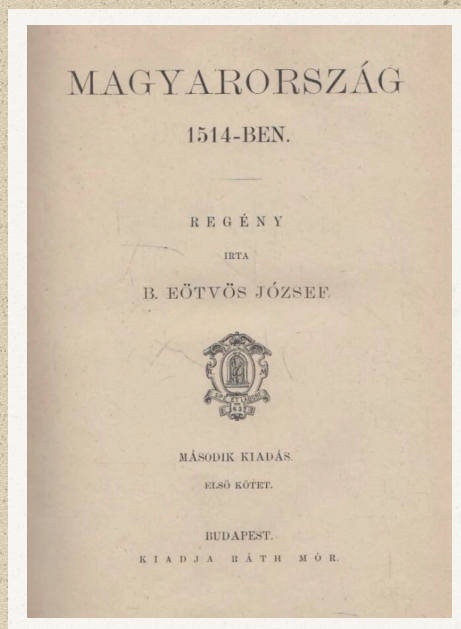

A Dózsa-féle felkelés története ugyanis minden olvasó számára közismert: a törökellenes hadjárat céljából verbuvált parasztsereg 1514-ben a törökök helyett saját urai, vagyis Magyarország nemessége ellen fordult. A felkelés leverését megtorlás követte, amely közel sem merült ki Dózsa hírhedt kínhalálában, hanem a parasztság jogainak további megnyirbálásával folytatódott. Amikor pedig alig több, mint egy évtizeddel később már elengedhetetlen lett volna a törökök feltartóztatása, a magyarországi parasztság éppen a megtorlásból fakadó sérelmei miatt vonakodott felvonulni Mohácsnál, amellyel hozzájárult a csatavesztéshez.

ÉS AKIKKEL TÖRÖKÖT FOGOTT BAKÓCZ

A fenti történelmi folyamatnak számos irodalmi feldolgozása ismert (leginkább talán Eötvös József *Magyarország 1514-ben* című regénye), de hallgassuk meg inkább azt, hogy miként vélekedett maga Herczeg a Dózsa-féle felkelés leverésének következményeiről. *Emlékezéseinek* első kötetében ugyanis hangsúlyos helyet kapnak temesvári diákévei is, a város kapcsán pedig nem mehetett el szó nélkül amellett sem, hogy ez volt Dózsa ismert kínhalálának színhelye is. „A város nevezetességei közül reám a legmélyebb benyomást tette és teszi ma is az a vörösen pislogó örökmécs, amely Dózsa György kivégzésének helyét jelöli. Akik tüzes trónra ültették Dózsát, és megetették cinkosait a vezér sült húsával, nem lehettek értelmes emberek, mert az ellenkezőjét érték el annak, amit elérni akartak: örök időkre meg akarták bélyegezni a lázadást, pedig az akkori oligarchia embertelenségét bélyegezték meg”.

A „törököt fogtam, de nem ereszt” mondásunk olyan helyzetekre utal, amikor éppen amiatt járunk pórul, hogy sikerült elérnünk valamilyen célunkat. Herczeg szerint Bakócz is törököt fogott azzal, hogy egy parasztsereggel akart törököt fogatni, és ez az, amire a regény zárófejezetében, Dózsa felemlegetése révén utalni próbál.

Barabás Miklós: *Eötvös József arcképe*, 1845.

A TÖRTÉNELEM MINT AZ ÉLET TANÍTÓMESTERE?

A regény ideje – mint láthattuk – az érsek terveinek a kudarcba fulladásánál szakad félbe. Előrevetíti, hogy ez a kudarc hogyan vezetett – legalábbis részben – az ország három részre szakadásához.

A regény keletkezésének körülményei mellett se menjünk el szó nélkül!

Az élet kapuja 1920-ban íródott, keletkezésének ideje tehát a Trianoni békeszerződéssel, és az Osztrák-Magyar Monarchia ebből fakadó megszűnésével esik egybe. Herczeg tehát épp egy másik történelmi fordulópont környékén öntötte formába Bakócz történetét.

Pusztán véletlen volna, hogy a szerző egy történelmi tragédia időpontjában egy másik történelmi tragédiát idéz fel, vagy inkább azt sugallja mindez, hogy a kettő esetleg párhuzamba állítható egymással?

Egy antik mondás szerint a történelem nem más, mint az élet tanítómestere.

De igaz ez? Te mit gondolsz?

Ha 1920-ban olvasnád a regényt, könnyebben megértenéd a téged körülvevő világot Bakócz bukásának története segítségével?

És nekünk, 21. századi olvasóknak segít bármit is megértenünk saját korunkról?

SZENT PÉTER BAZILIKA (RÓMA)

A külső borítón Borsos József: *A mohácsi csata*, 1687-ben, 1837. festménye látható. A Program munkatársai mindent megtettek, hogy a jogvédelem alatt álló szöveges és képi dokumentumok közzétételéhez a jogtulajdonos engedélyét megszerezzék. Kérjük, ha ezzel kapcsolatban bármilyen mulasztást tapasztalnak, mindenképpen jelezzék!

OLVASS TOVÁBB!

Barta János: *Herczeg Ferenc – mai szemmel.*
Alföld, 1955/4. 59–69.

Földesdy Gabriella: *Herczeg Ferenc-kalauz.*
Budapest, Kairosz Kiadó, 2016.

Hajdu Péter: *Herczeg Ferenc érdekessége.*
Literatura, 2009/4. 427–445.

Kornis Gyula: *Herczeg Ferenc.*
Budapest, Singer és Wolfner, 1940.

Szent Pál ír (részlet). A művészettörténészek által Papagájok Mesterének nevezett ismeretlen szerző műve, 16. század.

MA

MÉG TÖBB ÉRDEKESSÉG VÁR RÁD
HA BEOLVASOD A QR-KÓDOT.